

Trykket i bladet Sykepleien 24. mai 2007.

Possibilisten

Tekst og foto: Petter Mejlænder

I Arne Næss sin verden kan ingenting utelukkes – bortsett fra logiske kontradiksjoner. Alt tenkelig *kan* komme til å skje. Plutselig en dag *kan* det komme en sju meter lang mann krabbende inn gjennom døren. Eller han *kan* plutselig begynne å gå som en ungdom igjen. Eller bilen kan begynne å gå på vann; det er bare å prøve, kanskje etter to tusen forsøk begynner motoren virkelig å brumme med H₂O, og samme dag kommer den lange mannen krypende ...

Ja, sånn er Arne Næss sin verden. Han lar seg ikke vippe av pinnen av noe. Vel, kanskje han ville blitt en smule forbauset hvis han våknet en morgen og så at leiligheten seilte av sted på åpent hav. Men selv da ville han ganske raskt tilpasset seg de nye omstendighetene og tatt utfordringen. Arne er nemlig *possibilist*. ”Jeg tror på possibilismen,” sier han. Og dét er noe ganske annet enn *bilismen*. Possibilismen gjør nemlig livet muntre – bilismen gjør ikke nødvendigvis det.

Et møte med Arne Næss er alltid berikende, oppmuntrende -- og forvirrende. Det begynner sånn:

Jeg regner med å finne ham ved en sprakende peis i en liten tømmerhytte nær skogen, men så havner jeg i en moderne boligård med heis. Og i det jeg nølende beveger meg ut på en smal fjellhylle av en balkong ute i friluft, i fjerde etasje, oppdager jeg et par staver som står og lener skulderen så fredfylt og avslappet mot den siste dørkarmen. Dermed er hyttestemningen jeg hele tiden har gått og forestilt meg tilbake. Og når jeg kommer frem ser jeg dørskiltet: ”Her bor Kit-Fai og Arne Næss – og Timotei.” Timotei? Ja, Timotei er den lille tøygrisen de to har behandlet som sitt eneste felles barn i tretten år. Det er ingen tvil om at jeg nå står på terskelen til en høyst uvanlig verden.

Kit-Fai, Arne Næss sin unge Hongkong-kone, møter meg med hele sin kinesiske vennlighet, og bak henne står Norges siste mohikaner, professor emeritus Arne Næss, i sin alltid like fargesprakende genser og tripper forventningsfullt. Og i det jeg strekker hånden høflig ut for å hilse på 95-åringen, skjønner jeg på det lure smilet at her er det helt andre ting som skal skje: Han vil leke. Før jeg vet ordet av det er jeg involvert i en munter boksekamp, ikke en slåsskamp, men en ikkevoldelig skyggeboksing som nærmest minner om en velkomstdans. Det er bare det at ”oldingen”, som han senere kaller seg med en kneggende, forundret latter, ikke lenger er så treffsikker som i sine yngre dager, og han sneier faktisk gjesten med en høyre hook, som setter et midlertidig punktum for leken.

-- Oj, oj, det var ikke meningen! knegger han og smiler om kapp med genseren. Vi er i hus hos Arne og Kit-Fai og Timotei. Vi er tatt inn i possibilismen: Alt kan skje.

-- Jeg kan ikke klage, sier Arne. Jeg har spurt ham om hvordan det var å fylle 95 år, det skjedde med pump og prakt på Nasjonalbiblioteket i februar, der hans

bibliografi med over 1300 innførsler ble lansert. Der satt han på første benk sammen med Timotei og Kit-Fai og hørte på alle talerne og alle de vanvittige anekdotene som Norge er fullt av. Alle kan en sprø historie om Arne Næss. Ikke alle er sanne, men de fleste er det, selv om man ikke skulle tro det. At han tok studentene med på epleslang og en annen gang lot dem løpe nakne rundt i snøstorm for at de skulle lære at livet er mer enn filosofisk litteratur, det er i hvert fall sant.

Arne traff Kit-Fai i Hongkong i 1973, og året etter kom hun til Norge for å besøke ham. For henne var det starten på en serie sjokkerende møter med det primitive. Hytta på Kolsås for eksempel, den hadde en utedo som ga henne akutt forstoppelse og intens hjemlengsel; og hytta Tvergastein, som ligger på en forblåst fjellhulle oppe under Hallingskarvet, to timers gange fra nærmeste nabo: Det hjalp lite at den er den høyest liggende private hytta i Nord-Europa, en attraksjon altså; nei, tvert imot. Det passet heller ikke så bra at Arne var gift og hadde barn ... Men nå har de holdt sammen i over tretti år, og er uatskillelige, liksom Timotei er det; tøygrisen hans som han forteller om i den lille, originale boken *Timotei den lille filosofen*.

Arne er fortsatt ved godt mot, trass i sine 95 år: -- Jeg synes jeg er temmelig normal, sier han, og det betyr vel noe sånt som at alle de slitasjer og gammelmannsplager han har er sånt man må regne med når man er kommet opp i denne "vannvittige alderen": -- Tenk 95 år! sier han igjen, og flirer: He, he, he ... Ja, den alderen er "helt sprø", men det er stadig moro og ikke minst "interessant", for nå har han begynt å glemme så mye også, og da får han stadig vekk nye overraskelser; og de fleste er gledelige.

Han sitter i en knall røde sofa med hjerteformede puter. Det er dem han hviler hodet på når han skal ta sin formiddagshvil. Han må ha en hvil mellom øktene, for det går i ett sett med Arne. Han gir seg ikke, selv om han syns det er blitt tungt å gå. Nylig var han i Trondheim og snakket til over hundre sykepleiere, og NRK, som lager dokumentarfilm om ham, tok ham med opp i fjellheimen til Tvergastein. Med litt hjelp klarer han fortsatt å gi ut bøker, skrive artikler og holde morgenkåserier i NRK. Og han har fått St. Olavs Orden, Kommandør med stjerne.

-- Det har jeg glemt, sier Arne, og ser spørrende bort på Kit-Fai, som for tiden også må steppe inn som hans korttidshukommelse, i tillegg til alt det andre hun trofast hjelper ham med.

-- Alt det som skjer nå må jeg se på som et tillegg, fortsetter han. -- Jeg har ikke så lenge igjen nå. Jeg har fått med meg mer enn de fleste, og er godt fornøyd. Jeg har ikke noen krav til livet lenger; jeg bare nyter det.

Det er tiden som drar i ham. Den ustoppelige og ubønhørlige tiden, som ikke kommer tilbake. Og dermed er han på full fart inn i et foredrag om tid og tro og håpet om et liv etter døden; et håp han selv ikke deler. Han trenger det ikke. Arne ler av døden; han syns det er morsomt å tenke på sin egen død, som kanskje skjer mens han prater med Kit-Fai om en kjempelang rap han fikk til her om dagen, for Arne er fortsatt en mester i å rape; eller kanskje han dør mens han snakker med lille Timotei om alle de rare livsformene de har besøkt på fantasireisene ute i verdensrommet.

-- Humor betyr tydeligvis mye for deg?

-- Særlig galgenhumor! kommer det kontant. -- Vi er jo gjester her på jorden en kort, liten stund, og så dør vi og blir glemt. Derfor trenger vi ikke være redde for å

oppføre oss riktig. Vi kan bare ta ting som de kommer. Absolutt alle dumhetene våre blir jo snart glemt likevel! sier han og ler for seg selv. Han nyter liksom hver egenproduserte morsomhet i fulle drag, før han går videre; akkurat som når han er ute og spaserer og stopper opp ved blomster og blader, og sier: ”Oj, oj!” For alt smått og stort der ute er ur glede, pur livsglede for Arne.

Men så kommer han tilbake til saken: -- Det er ett viktig poeng: Det er ikke noe som er stabilt i livet. Alt forandrer seg hele tiden. Men det betyr ikke at vi ikke skal ta det vi opplever på alvor. Å være menneske er å være noe som forandrer seg. Det er jo ganske fantastisk, ikke sant?

-- Jeg studerte astronomi som ung, fortsetter han. -- Det fikk meg til å tenke i millioner av år og i utfattelige størrelser. I det perspektivet gjør det inntrykk at det er skapt et levende vesen som mennesket. Vi lever i en brøkdel av et sekund, og så – Bang! – så er det over. Det er utrolig!

Og det er på dette tidspunktet han begynner å snakke om ”possibilismen”, for det er så mange som tror på et liv etter døden, og det er greit, selv om han ikke er med på den ferden. Det vil si: Han kan jo ikke *utelukke* at det skjer noe ”etterpå”. Men hvorfor begrense slike fantasier til livet *etter* døden? Possibilismen tar fatt på dem med en gang; den utelukker ingenting, bortsett fra de logiske kontradiksjonene; det vil si at ingenting kan være noe og ikke være noe på samme tid. -- Det går ikke, mener han.

-- Jeg kan se for meg at det plutselig kommer en sju meter lang mann krypende inn gjennom døren. Det ville jeg akseptere. Det ville kanskje være litt pussig med en gang, men så ville det bare være moro. Det ville bli interessant. Jeg ville begynne å lure på hvordan han klarte å komme opp trappen.

Og dermed er Arne Næss i gang. Sånn er jo livet han nå; fullt av overraskelser, fordi han stadig glemmer hva som skal skje og hva som har skjedd. Han snakker om leiligheten som plutselig kan ligge og flyte ute på havet; om tyngdekraften som slutter å virke og hva som skjer da: -- Jeg ville blitt forundret hvis jeg våknet og så ut av vinduet at vi var langt ute på havet, men ikke så mye. Da ville jeg med en gang tenke på hvordan vi skal klare å styre den, og hvor godt flyter vi egentlig? Og hvordan takler vi store bølger? Sånn fortsetter han: -- Ja, jeg er possibilist. Det er gøy. Eksistensen blir enda mer fabelaktig. Det skjer hele tiden ting som jeg ikke hadde forutsett. Livet blir rikere.

Nei, det er ikke så stor forskjell på drøm og virkelighet i Arnes verden. -- Det er vel det man kaller å være "virkelighetsfjern"? spør jeg.

-- Nei, protesterer han. -- All erfaring tilsier at virkeligheten forandrer seg hele tiden. Om ti minutter kan alt være helt annerledes enn nå. En svær bølge kan komme og forandre alt, eller en oppfinnelse kan åpne helt nye og uante muligheter.

Så får han øye på noe: -- Se på den lampen der borte! Den som har skjermen litt på skeive. Den er tydeligvis i godt humør!

Arne har funnet et nytt, tankevekkende spor. -- Dét er en litt annerledes oppførsel av en lampe? Ikke sant?

-- Ja, jo, mumler jeg og nikker, og forsøker å henge med, men det er ikke lett å beholde oversikten i alle disse tankesprangene, ikke minst fordi det hele tiden ligger en dypt alvorlig mening under. Dette dreier seg nemlig om filosofi og vitenskapens begrensninger, det dreier seg om naturen og økosofien, og om menneskehetens fremtid

– og ikke minst om livskvalitet og nødvendigheten av å leke og le, selv om man er blitt en olding.

-- Jeg er mye sjeldnere i dårlig humør nå, etter at jeg ble possibilist, sier han oppmuntrende.

Og det er da, etter så mye possibilisme, at spranget over i *bilismen* ikke blir så langt. Arne har nemlig ikke bare sterke, kritiske meninger om bilismen; han har også et forhold til selve bilen, som vil overraske mange: Han liker å kjøre fort, og han har hatt noen biler som han ser tilbake på som ”gode venner”. Han likte de gamle bilene best. Han liker det som er brukt og slitt; det som har en historie og har gjort nytte for seg. Klærne han går med er gjerne tjue-tretti år gamle, og han går gjerne med en genser til den drysser av ham.

-- Jeg likte å haike i USA. Helst med lastebilder. Når lastebilene stoppet spurte sjåførene meg hvor jeg var på vei, og da svarte jeg at jeg ikke var så sikker på det, men at jeg gjerne ble med dit *de* skulle. Det var deilig: Jeg følte meg som en fri mann. Og så fikk jeg et godt forhold til lastebilsjåførene når de skjønnte at jeg var *litt* gal, men ikke *helt*.

-- Det er sørgelig at så mange mennesker syns de må ha bil; de burde heller sitte på med andre eller kjøre kollektivt. Det ville være bedre for oss alle, sier den verdenskjente økosofen ettertenksomt, som for to år siden fikk publisert sine *Selected Works* i engelsk oversettelse. Egentlig en kulturhistorisk sensasjon, men det var det få medier i Norge som la merke til. Men folk legger merke til ham når han er ute og går; da smiler og hilser alle, og noen vil ta på ham. Ja, det hender til og med at noen

begynner å gråte, så overveldende er det for enkelte å møte denne livskloke bestefaren som snakker like lett om krig og kjærlighet.

-- Er det dine kunnskaper og din intelligens som har gjort deg lykkelig?

Arne ler: -- Lykke har lite med å være flink å gjøre, mener han. -- Det at du er et menneske er hovedsaken – at du eksisterer som menneske, og utnytter mulighetene dine og betyr noe for andre. Jeg har aldri følt meg mindreverdige fordi andre har vært flinkere enn meg. Det er bortkastete krefter.

Arne har alltid likt å få kritikk. Og han har aldri vært redd for å dumme seg ut. Han er like nysgjerrig på seg selv som på andre. Han observerer seg selv, og ler, fordi han er blitt så hjelpesløs og gammel. Han er en slags jubelolding. Det renner gledesuttrykk ut av ham. Når han ser Chaplin-filmer, for eksempel, eller når han ser på bladene som vaier i trærne. Han hører at de snakker til hverandre. Det er en blanding av innlevelse og fantasi. Han beskriver det i detalj i boka Nærkontakt.

Han ser bort på Timotei, sin gode venn, som han har lekt og reist og snakket med i nærmere tjue år. Arne Næss lyser opp når han ser det brede smilet til tøygrisen han forelsket seg i oppe i en alpelandtby. Han justerer litt på sittestillingen så Timotei ser rett mot ham.

Da bryter kona Kit-Fai inn og sier at Arne må gi seg: -- Du begynner å bli sliten nå, Arne. Du trenger en hvil før NRK kommer.

-- Kommer NRK? Arne ser ut som et spørsmålstegn. Se det hadde han glemt. -- Ja, da trenger jeg vel en hvil.

Dermed er vår visitt i possibilismen over. Men jeg rekker en aldri så liten boksekamp før Arne dansevugger inn mot sengen i den fargerike genseren. Og i det

den lett krumbøyde ryggen forsvinner inn gjennom døren til soveværelset er det akkurat som om ansiktet hans lyser forventningsfullt opp: Jeg er allerede glemt; Arne skal inn og fantasere videre om Timotei eller trærne eller det gale fjellet Hallingskarvet som han sier har vært som en far for ham. I Arnes verden er de levende vesener alle sammen; Timotei, trærne og fjellet ...

Hvem har sagt at det er kjedelig og trist å bli gammel?

(Slutt)